

Користін Олександр Євгенійович,доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0001-9056-5475

Свиридюк Наталія Петрівна,доктор юридичних наук, професор,
м. Київ, Україна

ORCID ID 0000-0001-9772-1119

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті акцентовано увагу на сучасних проблемах розвитку лісового господарства, зокрема на загрозах найширшого характеру, що стосуються господарської діяльності, охорони, захисту та відновлення лісів. Аналіз проведено на основі оцінювання ризиків поширення 153 загроз, що були ідентифіковані експертною групою. Розглянуто різні групи загроз, визначено на основі рівня ризику найзначніші з них, що відображено графічно в діаграмах та у відповідних таблицях. Авторський підхід до використаної методології забезпечив не лише якісне, а й кількісне оцінювання загроз, що гарантує більш точний подальший їх аналіз. Наразі ризик-орієнтований підхід вказує на наявність у лісовому господарстві системних загроз, що потребують більшої активності менеджменту галузі та органів правопорядку.

Ключові слова: економічна безпека, лісове господарство, загроза, ризик, оцінка ризиків, стратегічний аналіз.

В основі розвитку сучасного інформаційного суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво знань та інформації. Керівники будь-якого рівня дедалі частіше визнають, що вони більше не перебувають у стані відсутності або недостатньої кількості інформації. Завдання полягає в тому, щоб перетворити це багатство даних у знання, які можуть сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, покращувати стратегії та підвищувати ефективність [1].

Сучасний (топовий, трендовий) управлінський інструмент «Risk management» є національним стандартом згідно з ДСТУ ISO 31000:2018 [2], у якому в передмові зазначено «Менеджмент ризику є частиною системи управління та елементом прояву лідерства, а тому має основоположне значення щодо управління на всіх рівнях».

Метою статті є розвідки у сфері лісового господарства з акцентуванням уваги на

дослідженні особливостей загроз із врахуванням ризик-орієнтованого підходу й визначення найзначніших, які потребують невідкладної уваги.

Наразі важливим є напрацювання системи знань щодо ризиків поширення усього спектру загроз у сфері лісового господарства. Зокрема, усвідомлення сучасних безпечознавчих та інформаційно-аналітичних підходів й трендів, забезпечення відповідної та обґрунтованої стратегічної візії щодо розвитку галузі та реального пізнання ключових загроз [3; 4].

В умовах невизначеності, ризик-орієнтований підхід в управлінні є найбільш адекватним інструментом аналізу та менеджменту, саме тому започатковано здійснення системного дослідження проблематики сфери лісового господарства та екологічної безпеки в Україні, прогалин, колізій тощо. З цією метою на основі ризик-орієнтованого підходу проведено аналіз стратегічного характеру, за яким визначено такі завдання:

- ідентифікація та рейтингування загроз у сфері лісового господарства та екологічної безпеки в Україні;
- аналіз та оцінювання ризиків поширення загроз у сфері лісового господарства та екологічної безпеки в Україні;
- оцінювання спроможності / вразливості лісової галузі щодо мінімізації рівня ризиків поширення загроз та реалізації відповідної державної політики.

Експертна група (працівники галузі, представники правоохоронних органів та науковці) на громадських засадах, реалізуючи свою громадянську позицію, маючи відповідні фахові компетентності та проявляючи критичне мислення, сформуvalи невичерпний, але достатній з точки зору системності перелік індикаторів, акцентуючи на ймовірних ризиках, наявній спроможності та вразливості лісгосподарської галузі в Україні для подальшого оцінювання експертним середовищем.

Опитування проводилось в режимі on-line шляхом заповнення анкет з дотриманням режиму конфіденційності та без розкриття індивідуальних даних опитуваних. Генеральна сукупність представлена експертним середовищем у сфері лісового господарства та екології. Експертне оцінювання відображає власний досвід представників та обізнаність щодо визначеного предмету опитування.

Розроблений опитувальник передбачає виділення окремих груп респондентів за ознаками належності до державного органу, підприємства, установи, за рівнем посади, освіти, досвіду роботи та статі.

На основі відповідних звернень ТСК опитуванням передбачено охоплення працівників державних органів, підприємств, установ, громадських організацій, бізнесу, профспілок, територіальних громад, науковців.

Наразі на основі ризику було оцінено 153 ідентифіковані загрози у сфері лісового господарства (рис. 1).

Загальна картина оцінювання достатньо варіативна, що сприймається також як рівень достатності щодо репрезентативності результатів. Низка загроз характеризується високим рівнем ризику поширення, які варто розглянути за окремими групами.

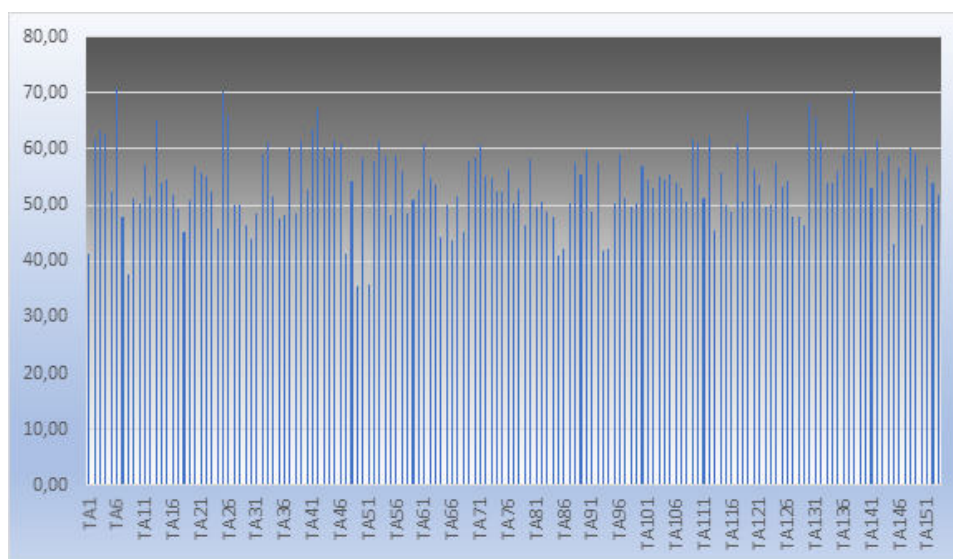

Рис. 1. Рейтинг загроз за рівнем ризику поширення

Серед загроз політичного характеру найзначнішими є (рис. 2):

Ризик, %	Середнє	Міндов кізля	Держліс аген	ДП «Ліси Укр	Держеко інспек	Обл/рай адм	Наука освіта	ГО	Бізнес	Проф спіл	ТГ
1. Незавершена реформа 2018 року щодо переходу на Євростандарти	41,16	33,58	49,00	42,54	43,28	39,69	33,83	43,66	46,83	33,58	40,81
2. Контроль та негативний вплив окремих представників політичних груп на розвиток лісового господарства окремих представників політичних груп	61,69	44,78	80,10	74,89	63,71	50,48	66,97	88,06	72,95	72,01	48,57
3. Контроль та негативний вплив окремих представників політичних груп на реформування Держлісагентства	63,34	48,88	82,09	80,07	64,51	48,28	64,28	92,04	77,05	82,09	53,35
4. Вплив окремих політичних груп на кадрові призначення в ДП «Ліси України»	62,82	38,81	78,11	78,62	67,16	49,62	62,19	92,04	83,02	60,07	51,60
5. Надмірне адміністрування в галузі ЛП – бюрократизація процесів та звітів	52,54	36,75	75,37	69,93	57,92	36,92	46,47	72,01	88,99	52,24	39,96
6. Ініціативи окремих політичних груп щодо приватизації лісів	70,98	55,97	82,09	89,95	70,77	61,95	71,84	90,67	82,09	100,00	55,18
7. Тиск на державу інших європейських країн з метою відміни заборони на експорт лісу-кругляка з України	48,03	45,71	41,67	49,47	53,66	46,37	44,38	53,61	64,93	21,27	44,48
8. Прояви саботажу нормальному функціонуванню ЛП на рівні місцевих органів самоврядування	37,56	33,58	30,22	38,24	47,98	35,38	38,71	48,01	45,71	49,63	24,61
9. Поглиблення централізації влади в галузі на шкоду господарської діяльності ЛП	51,23	32,46	76,00	62,95	47,40	43,55	61,59	71,27	72,01	63,81	36,03
10. Низький рівень інформаційної політики серед населення щодо збереження лісів	50,19	34,89	47,26	48,51	53,04	46,07	50,75	59,70	71,08	55,60	51,26

Рис. 2. Оцінка ризиків поширення загроз політичного характеру

ініціативи окремих політичних груп щодо приватизації лісів – 70,98%,
контроль та негативний вплив окремих представників політичних груп на реформування Держлісагентства – 63,34%,
вплив окремих політичних груп на кадрові призначення в ДП «Ліси України» – 62,82%,
контроль та негативний вплив на розвиток лісового господарства окремих пред-

ставників політичних груп – 61,69%.

Серед загроз економічного характеру найзначнішими є (рис. 3):

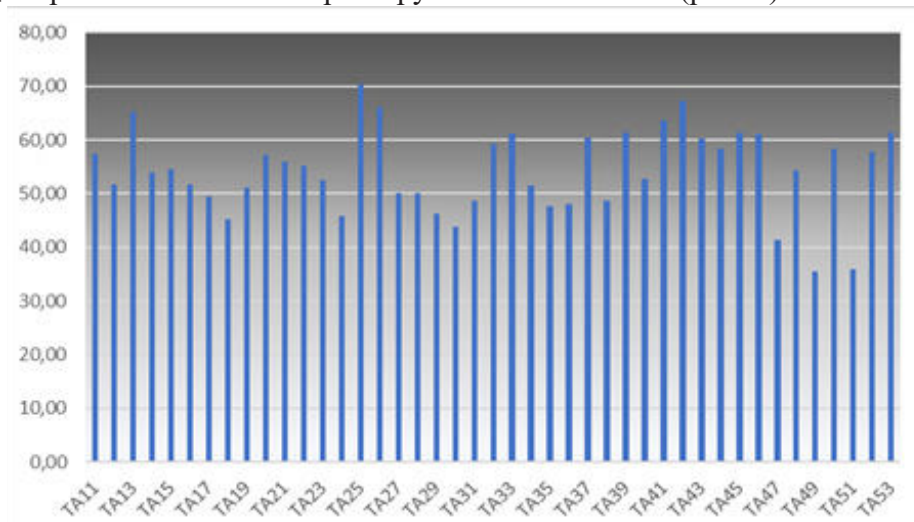

Рис. 3. Оцінка ризиків поширення загроз економічного характеру

лобіювання представниками влади інтересів окремих груп та компаній щодо просування для них вигідних умов – 67,21%,

нерівні умови ведення бізнесу у сфері лісового господарства у порівнянні з тими хто використовує тіньові (кримінальні) схеми – 66,05%,

монополізація ринку лісових ресурсів – 65,22%,

недоотримання коштів до бюджету за рахунок неконтрольованої вирубки лісів – 63,74%,

недоотримання коштів до бюджету за рахунок мінімізації господарської діяльності з лісовими ресурсами – 61,45%,

недоотримання коштів до бюджету за рахунок криміналізації господарської діяльності з лісовими ресурсами – 61,25%.

Серед загроз технологічного характеру, найзначнішими є (рис. 4):

Ризик, %	Середнє	Мінімальний	Дорослі	ДП Лісв	Дорослі	Облігові	Високі	ГО	Бізнес	Проф	ТТ
34. Технологічне відставання галузі	58,82	37,06	62,24	71,14	62,98	54,10	56,37	63,31	66,95	52,24	52,39
35. Невикористання лісового ресурсу до науково-обґрунтованого обсягу	48,28	28,86	58,36	57,51	49,16	44,88	43,63	59,08	55,44	41,29	41,84
36. Відсутність сучасної техніки, обладнання та транспорту рівня Європейського Союзу	58,67	55,97	69,55	73,08	59,12	52,92	50,98	63,31	70,36	52,24	51,04
37. Низький рівень забезпечення ЛП механізмами, технікою та транспортом	56,05	38,31	62,24	71,79	59,17	49,93	50,06	63,18	66,95	52,24	47,76
38. Неупорядкованість окремих технологічних процесів та як наслідок відсутність стандартних даних та спільних результатів	48,48	17,66	51,79	57,66	47,86	46,64	43,17	52,49	59,91	41,29	47,26
39. Використання при розробках лісів техніки, яка несе значне навантаження на грунт	51,00	43,78	44,63	51,59	55,27	47,84	57,98	55,10	67,80	41,29	47,96
40. Низький ККД переробки та використання лісових ресурсів	52,63	35,57	59,25	56,17	52,86	51,22	52,47	54,98	69,08	46,77	48,61
41. Нераціональний, несвоєчасний та неефективний підхід до санітарних видів рубок (багато втрачається здорової деревини)	60,77	50,50	73,58	66,32	61,96	57,71	63,72	67,29	64,18	46,77	54,28

Рис. 4. Оцінка ризиків поширення загроз технологічного характеру
нераціональний, несвоєчасний та неефективний підхід до санітарних видів рубок (багато втрачається здорової деревини) – 60,77%,

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2023

технологічне відставання галузі – 58,82%,
відсутність сучасної техніки, обладнання та транспорту рівня Європейського Союзу – 58,67%,
низький рівень забезпечення ЛГ механізмами, технікою та транспортом – 56,05%.
Серед загроз соціального характеру найзначнішими є (рис. 5):

Ризик, %	Середнє	Мінімум	Держстат	ДП Ліси	Держстат	Област	Наука	ГО	Бізнес	Проф	ТГ
42 Втрата зв'язку людини з природою	54,72	38,31	45,37	51,21	64,38	55,80	52,47	57,84	76,12	41,29	48,86
43 Високий рівень безробіття за наявності можливості заробітку шляхом неконтрольованої лісозаготівлі	53,72	37,06	45,37	54,19	62,44	54,46	39,95	64,55	59,91	60,20	48,76
44 Неконтрольована лісозаготівля малозабезпеченими громадянами для власних потреб	44,23	32,84	32,24	43,23	50,35	45,31	39,72	48,38	55,01	52,24	40,30
45 Недоступність до ресурсу (дров) для малозабезпечених громадян	50,01	58,71	51,79	45,65	56,82	46,51	40,53	55,72	59,91	52,24	50,90
46 Непрозорі механізми виписки дров для населення	43,80	28,86	41,04	28,56	57,56	45,10	37,43	56,34	43,50	38,31	44,63
47 Недофінансування соціальних програм та забезпечення дровами населення	51,55	33,08	56,72	51,00	60,00	49,52	39,38	57,84	62,26	52,24	49,55
48 Безальтернативність заробітку (матеріального забезпечення, «фізичного виживання») неконтрольованою рубкою лісу насел.	45,16	31,34	41,19	38,70	50,55	48,11	39,15	46,27	56,08	76,12	41,14
49 Недосконала кадрова політика в лісгосподарствах	57,75	32,84	68,66	65,72	66,62	51,20	54,31	75,87	64,39	68,16	46,42

Рис. 5. Оцінка ризиків поширення загроз соціального характеру
недосконала кадрова політика в лісгосподарствах – 57,75%,
втрата зв'язку людини з природою – 54,72%,
високий рівень безробіття за наявності можливості заробітку шляхом неконтрольованої лісозаготівлі – 53,72%,
недофінансування соціальних програм та забезпечення дровами населення – 51,55%,
недоступність до ресурсу (дров) малозабезпечених громадян – 50,01%.
Серед загроз екологічного характеру найзначнішими є (рис. 6):

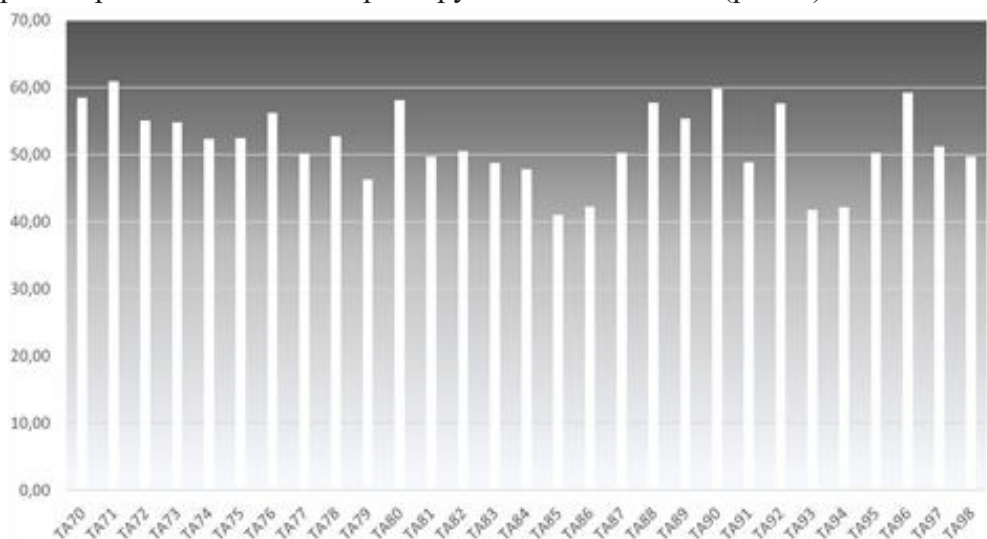

Рис. 6. Оцінка ризиків поширення загроз екологічного характеру

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2023

неконтрольовані масові вирубки лісів, що призводять до зменшення популяції флори та фауни – 60,89%,

засмічення лісу відходами – 59,74%,

знищення пожезахисних смуг – 59,20%,

порушення балансу екосистеми – 58,50%,

безконтрольність масових вирубок – 58,09%,

зміна клімату – 57,59%,

недофінансування екологічних програм – 57,66%.

Серед загроз правового характеру найзначнішими є (рис. 7):

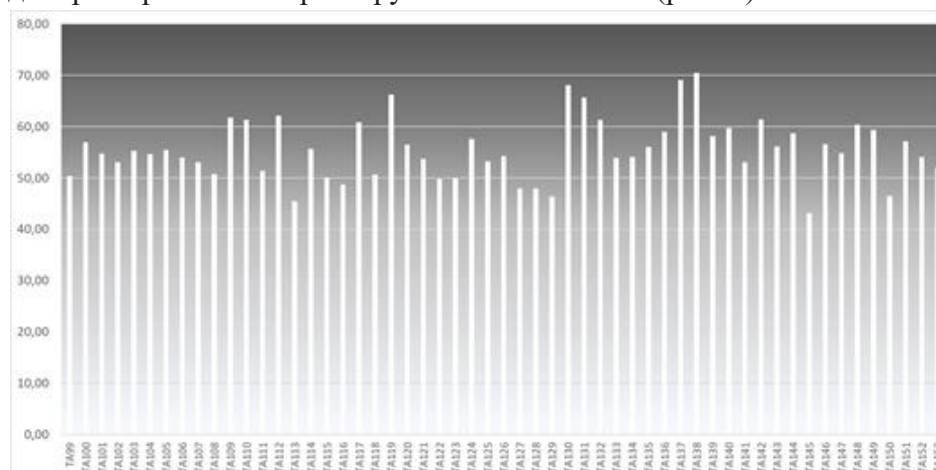

Рис. 7. Оцінка ризиків поширення загроз правового характеру

прояви корупції у сфері ЛГ у формі призначення на посади за ознакою «особистих стосунків», не враховуючи некомпетентність цих осіб – 70,48%,

прояви корупції у сфері ЛГ на рівні апарату Держлісагентства – 65,68%,

розкрадання лісопродукції за різними «схемами» – 66,18%,

«відкати» у господарських операціях лісових господарств – 62,15%,

незаконна вирубка лісів – 61,78%,

прояви корупції у сфері ЛГ на рівні апарату ДП «Ліси України» та територіальних органів – 61,34%,

легка доступність до схем легалізації тіньових доходів – 61,27%,

неефективна діяльність правоохоронних органів щодо викриття корупційних злочинів у сфері лісового господарства – 60,8%.

Перелік найзначніших загроз не є остаточним. Такий аналіз на основі оцінювання ризиків може продовжуватися, поглиблюватися саме за рахунок оцінки окремих експертних груп, що також має високу варіативність і потребує з'ясування її причин.

Аналітичні висновки на основі ризик-орієнтованого підходу не є правовою нормою, але вказують на достатньо зрозумілі і надзвичайно важливі проблеми в галузі. Саме оцінивши ризики, наступним кроком мають бути управлінські рішення на зниження ризиків найбільш значних загроз у сфері лісового господарства, що потребує розроблення відповідної стратегії та реалізація її послідовними кроками, вирішуючи системно та комплексно низку різних питань.

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2023

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою. ІЛР: навч. посіб. / *Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А.* Київ : Видавництво «Людмила», 2019. 120 с.
2. ДСТУ ISO 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_31000_2018.pdf (дата звернення: 05.06.2023).
3. *Користін О.Є., Свиридюк Н.П.* Методологічні засади оцінювання ризиків у правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. № 3. 2020. С. 191–197.
4. *Користін О.Є., Свиридюк Н.П.* Формування безпекознавчих компетентностей у правоохоронній діяльності. *Наука і правоохорона*. 2021. № 1 (51). С. 191–198.

REFERENCES

1. Dovidnyk kerivnyka politsii – politseiska diialnist, kerovana rozviduvalnoiu analytykoiu. "Police Chief's Handbook – Intelligence-Driven Policing". ILP: education manual / *Korystin O.Ye., Peftiiev D.O., Penkov S.V., Nekrasov V.A.* Kyiv: Publ. «Liudmyla», 2019. 120 p. [in Ukrainian].
2. DSTU ISO 31000:2018 Menedzhment ryzykiv. Pryntsypy ta nastanovy "Risk management. Principles and guidelines (ISO 31000: 2018, IDT)". URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_31000_2018.pdf. (Date of Application: 05.06.2023) [in Ukrainian].
3. *Korystin O.Ye., Svyrydiuk N.P.* (2020). Metodolohichni zasady otsiniuvannia ryzykiv v pravookhoronni diialnosti. "Methodological principles of risk assessment in law enforcement activities". *Nauka i Pravookhorona*. №. 3. P. 191-197 [in Ukrainian].
4. *Korystin O.Ye., Svyrydiuk N.P.* (2021). Formuvannia bezpekoznavchykh kompetentnostei u pravookhoronni diialnosti. "Formation of security competences in law enforcement activities". *Nauka i Pravookhorona*. №. 1(51). P. 191-198 [in Ukrainian].

UDC 303.442.3:630

Korystin Oleksandr,

Doctor of Juridical Sciences, Full Professor,

Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Chief Researcher,

State Research Institute MIA Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9056-5475

Svyrydiuk Nataliia,

Doctor of Juridical Sciences, Professor,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-9772-1119

RISK-BASED APPROACH TO FORESTRY THREAT ASSESSMENT

The article focuses on modern problems of forestry development, in particular on threats of the broadest nature related to economic activity, protection and restoration of forests. The analysis was carried out on the basis of the risk assessment of the spread of 153 threats identified by the expert group. The article considers different groups of threats, the most significant ones are identified by the level of risk, graphically displayed in diagrams and relevant tables.

© Korystin Oleksandr, Svyrydiuk Nataliia, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.2\(60\).20](https://doi.org/10.36486/np.2023.2(60).20)

Issue 2(60) 2023

<http://naukaipravookhorona.com/>

The author's approach to the used methodology provided not only a qualitative, but also a quantitative assessment of threats, which ensures a more accurate further analysis of them. Attention is focused on the threats, among which the following are highlighted as the most significant: initiatives of certain political groups regarding the privatization of forests – 70.98%), unequal business conditions in the field of forestry compared to those who use shadow (criminal) schemes – 66.05%) , irrational, untimely and ineffective approach to sanitary types of felling (a lot of healthy wood is lost) – 60.77%), imperfect personnel policy in forestry – 57.75%, uncontrolled mass cutting of forests, which leads to a decrease in the population of flora and fauna – 60.89%, manifestations of corruption in the field of public administration in the form of appointment to positions on the basis of «personal relationships», not taking into account the incompetence of these persons – 70.48%.

Currently, based on the risk-oriented approach, there are systemic threats in forestry, requiring increased activity of the industry's management and law enforcement agencies.

Keywords: economic security, forestry, threat, risk, risk assessment, strategic analysis.

Отримано 12.06.2023